

EVGHENIA GHINZBURG

**DESTIN
ÎN BĂTAIA
VÂNTULUI**
JURNAL

Traducere din limba rusă de Antoaneta Olteanu

Prefață de Armand Goșu

Cuvânt-înainte de Antonina Aksionova

CORINT
ISTORIE

Scritoarei EVGHENIA SEMIONOVNA GHINZBURG (1904-1977) îi datorăm una dintre cele mai complexe și dureroase mărturii legate de experiența trăită în închisorile staliniste și lagărul de muncă din Gulag. Profesoară la Universitatea din Kazan (capitala Republicii Tatarstan), este anchetată din 1935 și i se interzice munca la catedră. În 1937, în cadrul Marii Terori, este arestată pentru activitate contrarevoluționară. Refuzând să mintă și să depună false mărturii împotriva colegilor, este condamnată la zece ani de detenție. Urmează munca forțată în lagărele din Kolima. Calvarul se prelungește, însumând la final 18 ani de privare de libertate, dureri și suferințe de neimaginat. A fost reabilitată în anul 1955. Opera sa autobiografică a fost tradusă în numeroase limbi, continuând să reprezinte un reper și un valoros document istoric.

Redactare: Antonia Kacso

Tehnoredactare computerizată: Mihaela Ciufu

Design copertă: Dan Mihalache

Ilustrație copertă: Fotografie cu deportați în Siberia din anii 1920 © Getty Images

EVGENYA GINZBURG

Journey into the Whirlwind

Evgenya Ginzburg's Russian texts copyright © 2012 by Antonina Aksenova

Translation rights into Romanian language are acquired via FTM Agency, Ltd., Russia, 2012.

All rights reserved.

Toate drepturile asupra ediției în limba română aparțin
GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

ISBN 978-606-8723-48-8

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

GHINZBURG, EVGHENIA

Destin în bătaia vântului / Evghenia Ghinzburg; trad.: Antoaneta Olteanu;
pref.: Armand Goșu. - București: Corint Books, 2015

ISBN 978-606-8723-48-8

I. Olteanu, Antoaneta (trad.)

II. Goșu, Armand (pref.)

821.161.1-94=135.1

Această carte a apărut cu sprijinul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc. Conținutul volumului nu reprezintă obligatoriu poziția oficială a Institutului.

Prefață

Evghenia Semionovna Ghinzburg (1904–1977) a pus, împreună cu Varlam Șalamov și Aleksandr Soljenițin, bazele literaturii concentraționare. Volumul pe care autoarea îl numea de „amintiri beletristice”, intitulat în limba rusă *Krutoi marșrut. Hronika vremen kul'ta licinosti* („Drumul abrupt. Timpul cultului personalității. O cronică”), a apărut în ianuarie 1967, la Milano, la Editura Mondadori. A fost primul roman autobiografic, publicat în Occident, despre viața în Gulag. A fost precedat cu doar câteva luni înainte de un text al lui Varlam Șalamov, apărut la Londra, în 1966¹. La mai bine de un an de la lansarea cărții Evgheniei Ghinzburg, s-au publicat în Occident, în 1968, *Primul Cerc* și *Pavilionul cancelorilor*, pentru ultimul Soljenițin primind în 1970 Premiul Nobel pentru literatură².

Așadar, Evghenia Ghinzburg deschide lista marilor autori de memorii despre viața în Gulagul sovietic, fiind – în mod nedrept – și cea mai puțin cunoscută.

De formație istoric, de profesie profesor de istorie în învățământul superior și jurnalist, Evghenia Ghinzburg s-a născut la Moscova, în familia unui farmacist evreu. Solomon Abramovici Ghinzburg se mută la Kazan, capitala de astăzi a republicii Tatarstan din

---

¹ De altfel, autorul extraordinarelor *Povestiri de la Kolîma* se afla în plin proces de redactare a celor șase cicluri ale cărții sale, pe care a încheiat-o în 1973 și care apare în ediție completă, tot la Londra, în 1978.

² Abia în 1973, cele trei volume din *Arhipelagul Gulag* au văzut lumina tiparului, evident tot în Occident, fiind picătura care a umplut paharul răbdării Kremlinului, care a decis expulzarea lui Soljenițin și ridicarea cetățeniei sovietice, în februarie 1974.

Federația Rusă, unde fiica sa va urma Științele Sociale, pentru a se transfera în anul trei la Institutul Pedagogic Oriental din Kazan. A lucrat la catedra de istoria Europei Occidentale a Universității comuniste tătare, pentru doar un an, mai apoi ca asistent la catedra de metodică a predării istoriei la Institutul Pedagogic (1925–1930). A citit lecții despre Istoria Partidului Comunist bolșevic la o Școală Superioară Tehnică, iar între 1933–1935 a ocupat poziția de conferențiar la Universitatea din Kazan, unde predă istoria partidului. Îmbrățișase fără rezerve ideologia comunistă, a aderat din credință sinceră, și naivă la idealurile bolșevice¹. Prin căsătoria cu Pavel Aksionov, președintele Sovietului orășenesc din Kazan și mai apoi membru al Comitetului Central Executiv, Evghenia Ghinzburg intrase în eșaloanele inferioare ale nomenclaturii sovietice. Drama ei are însă legătură cu poziția de șefă a secției cultură a publicației regionale *Krasnaia Tataria* (1932–1937), unde a fost colegă de redacție cu profesorul N. Elvov, care a intrat în 1935 în mașina de tocat destine a NKVD-ului. Arestarea lui în februarie a determinat și apariția „dosarului Ghinzburg” pe biroul comisiilor de control ale partidului.

Teroarea roșie care începuse imediat după ce bolșevicii au pus mâna pe putere în Rusia a fost specifică perioadei Războiului Civil și comunismului de război și s-a încheiat în 1922. A doua etapă a represiunii a început în 1928, odată cu lansarea colectivizării forțate. Dacă în 1918 represiunea a vizat diferite categorii sociale și profesionale sau pe foștii opozanți politici, Stalin lansează periodic operațiuni de „curățire” a rândurilor propriului partid, răspândind teroarea cu scopul de a-și consolida astfel propria dictatură. În ianuarie 1928, Lev Troțki este exilat la Alma Ata, pentru a fi expulzat din URSS un an mai târziu. Valul de represiune împotriva vechilor bolșevici s-a mai domolit, astfel că, înaintea Congresului al XVII-lea al PC(b) au fost reprimiți în partid G. Zinoviev, L. Kamenev, E. Preobrojenski.

---

¹ A fost membră de partid din 1932.

Asasinarea conducătorului de partid de la Leningrad, S. Kirov, la 1 decembrie 1934, a fost pretextul pentru un nou val de represiune politică care a lichidat vechii bolșevici. Au fost arestate, condamnate fără judecată și executate sute de persoane în doar câteva săptămâni, în primul rând apropiații lui Zinoviev. Toate erau dosare fabricate la ordinul lui Stalin, care a făcut personal lista cu cei care urmau să fie împușcați, după cum o dovedesc documentele găsite în arhiva secretarului general. Cei care nu erau uciși erau deportați.

Un rol important în lichidarea vechii gărzi bolșevice l-au jucat trei procese publice. Primul i-a vizat pe Zinoviev și Kamenev, acuzați că au complotat pentru asasinarea lui Kirov și că pregăteau uciderea lui Stalin. Al doilea, împotriva a 17 vechi lideri bolșevici, printre care Radek, Piatakov și Sokolnikov, iar ultimul, în martie 1938, l-a avut protagonist pe Buharin.

Acesta a fost contextul general în care, la 7 februarie 1937, Evghenia Ghinzburg a fost exclusă din partid, iar la 16 februarie a fost arestată de NKVD. La 1 august 1937, Secția Militară a Tribunalului Suprem a condamnat-o la 10 ani închisoare, 5 de interdicție a unor drepturi civile, ca și la confiscarea întregii averi personale pentru colaborarea cu o organizație troțkistă contrarevoluționară, și alte crime imaginare, prevăzute la celebrul articol 58 din Codul Penal al RSFS Ruse. După 730 de zile de izolator în închisoarea Iaroslavl, a fost trimisă în GULAG, în Orientul Îndepărtat. După eliberare a fost deportată în Magadan, iar în octombrie 1949, a fost arestată din nou și exilată pe termen nelimitat. Abia după moartea lui Stalin, prin hotărârea Secției Militare a Tribunalului Suprem al URSS, la 25 iunie 1955, a fost reabilitată și eliberată.

A locuit până în 1966 la Lvov, unde a început să-și scrie amintirile, după care la Moscova. Publică diverse amintiri despre anii 1920 în Kazan, în revista *Iunost*. În paralel, lucrează la cartea care avea s-o facă celebră. Manuscrisul avea două variante, una mai critică, pe care a ars-o de teama KGB-ului, cealaltă cu titlul *Krutoi marșrut* a prezentat-o redacțiilor *Novii mir* și *Iunost*, care însă au

refuzat s-o publice. Manuscrisul a început să circule în samizdat, ocazie cu care a fost înregistrat pe bandă audio și dus în Italia, unde a văzut lumina tiparului în ianuarie 1967. Cartea s-a bucurat de un enorm succes, a fost imediat tradusă și publicată în mai multe limbi, a fost citită în serial la radio BBC. Sub presiunea autorităților sovietice, E. Ghinzburg a dat un interviu oficiosului comunist italian *L'Unità*, în care a afirmat că *Krutoi marșrut* a apărut „fără permisiunea și acordul” ei. Cartea a văzut lumina tiparului în URSS în 1989.

Spre deosebire de Șalamov și Soljenițin, al căror obiectiv a fost descrierea grozăviilor GULAG-ului, cartea Evgheniei Ghinzburg reflectă drumul transformării comunistei naive, idealiste, într-un om care prin suferință continuă să caute adevărul. Acest „drum abrupt” interior este ceea ce ajunge la cititor. De aici și emoția pe care o stârnește lectura acestei cărți.

ARMAND GOȘU

Despre mama

Cuvânt-înainte

Aveam trei ani când am simțit un lucru până atunci necunoscut: de undeva, din aerul casei de copii din Magadan, a apărut și s-a conturat – fie prin miros, fie prin pipăit, dar poate că am și văzut-o – și am realizat imediat că era ea, mama! Deasupra mea se aplecase mama! Știam asta prin toate simțurile mele și am ținut minte acest lucru toată viața. Și oriunde m-aș afla de atunci, uneori și acum, se concentrează acest ceva alături de mine, și toate simțurile se fac ghem și-mi vorbesc clar de prezența ei în viața mea.

Despre faptul că sunt copil adoptiv mama mi-a spus abia peste cincisprezece ani, temându-se să nu aflu acest lucru de la vreunul dintre cititorii *Destinului în bătaia vântului*, deja publicat pe atunci în Occident și care s-a răspândit repede și la noi, în samizdat. Multă vreme nu mi-au arătat cartea, în mod evident, temându-se de noi represiuni care, în cazul inițierii mele, puteau să mă afecteze și pe mine. Și am fost înfiată într-un an groaznic pentru mama, în 1949, când o amenința primirea unei alte condamnări.

Mama fusese foarte tristă că se publicase cartea fără știrea ei, nu pentru că se temea de răzburarea autorităților, ci pentru că în manuscris toate persoanele menționate erau pomenite cu numele lor reale. Ea ofta: „Uite, fătucă asta care mă privește la Kazan¹ plină de admirație, ce se va întâmpla dacă va afla că în urma denunțului tatălui ei eu...”, și dădea din cap mâhnită.

---

¹ Capitala Republicii Tatarstan, situată în partea europeană a Rusiei, la confluența râurilor Volga și Kazanka (n. coord.).

Mai țin minte cât se supăraseră mama când A.Tvardovski¹, în timpul călătoriei în Italia, presupunând că va putea apăra tema lagărului care apăruse în literatura sovietică, începută de Soljenițin, a spus că *Novii mir* nu intenționează să publice cartea Evgheniei Ghinzburg, pentru că e „un fel de mâncare prea pipărat” (s-au rostit acolo și niște expresii mai puțin plăcute).

„El s-a întors”, povestea mama, „s-a închis în casa lui de vacanță și de nu știu câte zile bea întruna, sărmanul!” Niciun cuvânt de reproș, numai părere de rău.

Nu e treaba copiilor să vorbească despre cărțile părinților lor, nu-mi asum un asemenea rol. Există însă o mulțime de eco-uri, atât ale tovarășilor de lagăr, cât și ale confrăților de condei, istorici literari, prieteni, adversari, persoane deloc binevoitoare, sau pur și simplu cititori. Nu intenționez nici să polemizez cu nimeni, nici să apăr poziția cuiva, și nici nu am niciun drept să fac asta. Dar îmi este foarte greu să vorbesc și despre ea, despre Evghenia Semionovna Ghinzburg. Se poate spune că mă împiedică recunoștința de fiică adoptivă. Nicidecum! Am trăit în familie și nu am știut că această familie îmi este dăruită, eram convinsă că mă născuseră în sânul ei. Ca în orice familie, aici se întâmplau de toate, și bune, și rele. Mă tem că i-am produs mamei mai multe supărări decât bucurii. Dar iată ce lucru ciudat: despre Anton Walter, tatăl meu adoptiv, mi se pare că aș putea să spun mai multe, intrând în toate detaliile. Despre Evghenia Ghinzburg, nu! De ce? Nu știu, nu mă întrebați.

Pot să spun numai ceea ce oricum poate fi citit în carte, ce a fost înregistrat de anumiți memorialiști. Era o femeie deosebită. Frumoasă, deșteaptă, cu un simț ascuțit al umorului. O erudiție colosală și o putere de muncă uriașă. Un discurs strălucit și un magnetism feminin (pe care nu l-a pierdut până în ultimele zile

---

¹ Aleksandr Trifonovici Tvardovski (1910-1971), poet rus, redactor-șef al publicației *Novii mir* (1950-1954; 1958-1970) (n. red.).

ale vieții ei). Putea să recite versuri pe de rost ore întregi. Legat de aceasta, ea putea judeca un om după felul în care el aprecia anumite poezii. Țin minte că odată ea a reușit să șocheze o adunare foarte liberală, când a început să apere un scriitor care fusese obiectul unor atacuri permanente ale progresiștilor.

— Ce spuneiți, a început ea pățimaș, am vorbit cu el multă vreme despre Vladimir Soloviov¹. Și știe pe de rost poezia mea preferată:

*Prieten drag, tu nu vezi oare
Că tot ce e vizibil pentru noi
E numai un reflex, numa' o umbră
A unor ochi nevăzători?*

Și atunci ea a fost luată de val și a recitat până la capăt versurile:

*Prieten drag, tu nu auzi oare
Că larma mare, cotidiană,
E numai un ecou deformat
Al unor consonanțe solemne?*

*Prieten drag, tu nu simți oare
Că doar un lucru contează-n lumea asta,
Momentul când, într-un salut tăcut,
O inimă vorbește cu o alta?*

Am remarcat că versurile acestea erau de fapt un test pe care ea, din când în când, îl dădea unor oameni, mai ales celor mai puțin cunoscuți (în jurul ei se afla mereu multă lume, inclusiv persoane de calitate mai îndoielnică). Din punctul ei de vedere, era un examen greu. Dar de fapt, în ciuda întregii ei experiențe dure de viață, era extrem de deschisă, credulă și, aș putea spune, chiar naivă.

---

¹ Vladimir Sergheievici Soloviov (1853–1900), poet, filosof religios, critic literar rus (n. red.).

Ar fi ciudat dacă, în paginile acestea, bătând la o ușă deschisă, aş încerca să povestesc despre rolul deosebit pe care l-a jucat cartea Evgheniei Ghinzburg sau personalitatea ei în viața mea. Dar pentru mine ar fi extrem de interesant de aflat influența pe care cartea și autoarea ei au avut-o asupra oamenilor din generația mea, adică asupra șazeciștilor – oameni care au prins o parte a epocii staliniste și au trecut în era post-Brejnev, iar acum deja în epoca post-Elțin.

L-am întrebat acest lucru pe unul dintre cei pe care mama, în anii '60, îi numea prietenii săi tineri (în jurul ei se aflau mereu mulți tineri). Iată ce mi-a scris el într-o scrisoare, permițând să citez din ea fără să-i divulg însă numele:

„Am văzut-o pentru prima oară pe Evghenia Semionovna în casa părinților mei, când împlinisem 17 sau 18 ani. Pe atunci avea deja terminate niște capitole din carte și în aceeași seară tata mi-a permis să citesc puțin din manuscrisul intitulat *Vagonul nr. 7*.

Am citit și m-am gândit la chipul și la glasul femeii pe care tocmai o văzusem și am corelat imaginea ei cu cele scrise. Nici nu puteam ghici existența iadului descris în manuscris – citeam așa ceva pentru prima oară, dar uite, femeia aceasta, cu ochii plini de un umor scânteietor, trecuse prin asemenea calvar. Și țin minte foarte clar că furtuna emoțională stârnită în mine de manuscris a fost provocată nu în ultimul rând de meritele estetice ale narațiunii, precum și de orientarea ei umanistă.

Evghenia Semionovna povestea (despre asta se spune și în carte, dar eu țin minte clar mijloacele ei expresive orale) că poate stabili dintr-o privire care persoană este fost deținut din lagăr și-l năucește adesea pe câte un om necunoscut cu întrebarea unde și-a ispășit pedeapsa, și nu a greșit niciodată! Am încercat să

înțeleg ce anume îi trădează pe foștii deținuți din lagăr și le-am privit multă vreme ochii – erau uimitori! În primul rând, străluceau mereu. În al doilea rând, erau mereu gata să reacționeze la o vorbă de spirit, a lor sau a altuia. În al treilea rând, în ochii lor vedeai mereu tristețe – permanentă și... misterioasă, pentru că deasupra acestei tristeți mereu apăreau scânteii.

Mi se părea că am înțeles cum arată o amprență de lagăr rămasă în pupila unui om și odată, când eram deja student la USM¹ și mă aflam într-un cabinet stomatologic, mi s-a părut că recunosc acea amprență la doctorița care mă trata. Mi s-a stabilit o nouă consultație a doua zi și m-am dus acolo cu un buchet uriaș de flori. Însă la ora fixată, cabinetul era închis și am așteptat în fața ușii până când, în fine, a apărut asistenta medicală și mi-a spus că va reprograma consultația deoarece Anna Mihailovna, doctorița, se simțea rău. «Vă rog să-i dați aceste flori», i-am spus și i-am întins buchetul. Și nu a mai fost nevoie să verific dacă am identificat cu precizie un deținut de lagăr; dar dentistul era încântătoare, în ciuda frezei din mână, am reușit să aflui asta comparând imaginea ei cu imaginea Evgheniei Ghinzburg.

Tu știi, Tonia, că eu mereu am ținut-o minte pe Evghenia Semionovna, adică nu am păstrat-o în memorie pur și simplu, ci parcă mereu comparam cu ea totul, ea mi-a dat o anumită măsură în viață în comparație cu care tot ce putea fi considerat neplăcere – delatțiuni, suspiciunea serviciilor speciale ș.a.m.d. – devenea o chestiune mărunță, neînsemnată.

Am discutat cu prietenii mei care nu o cunoșteau pe autoare, cum era cazul meu, despre gradul în care ne influențează *Destinul în bătaia vântului*. Și ei, ca și mine, sunt înclinați să vadă în ea un veritabil educator. *Destin în bătaia vântului* pregătește și face mai ușoară pentru oameni trecerea de la epoca lui Brejnev

---

¹ Universitatea de Stat din Moscova (n. red.).

la zilele noastre. Oricât de măreață (și plină de patos!) ar fi fapta eroică de opoziție a lui Soljenițin față de sistemul comunist, el nu va înlătura niciodată viziunea luminoasă și binevoitoare ce apare din paginile cărții Evgheniei Ghinzburg. Bunătatea din ochii scânteietori ai femeilor poate că e mai puternică decât forța sumbră, bărbătească, dură. (Să mă ierte Evghenia Semionovna, deoarece ea se supăra mereu dacă cineva încerca s-o compare cu Soljenițin. «Nu confundați harul Domnului cu o omletă», spunea ea. Vai, Doamne, nu le confund, Evghenia Semionovna, acum asta se vede extrem de clar.) Evghenia Semionovna m-a învățat, iar tu, Tonia, probabil că ai repetat la rândul tău aceste cuvinte: «Momentul când, într-un salut tăcut, / O inimă vorbește cu o alta.»

Tonia, eu nu scriu memorii, nu vreau, dar despre cazul mamei tale poate că nici nu am dreptul să vorbesc. Am fost de multe ori la ea, în casa din Moscova, țin minte metoda mnemonică cu ajutorul căreia mă sfătuia să rețin numărul ei de telefon (nu l-am uitat până acum: AD-1-37-18): «IADUL¹ e unul singur, asta nu e greu; 37 este anul când am fost arestată; 18 sunt anii cât am stat închisă.» Dar amintirile mele sunt, în primul rând, mărunțișuri care există deja în numeroase memorii, iar în al doilea rând, aproape mereu, invariabil, erou al povestirii devine chiar memorialistul. Mai departe e tăcere.”

Aceasta este scrisoarea de la un om cu care m-am întâlnit, aproape printr-o minune, după ce nu-l mai văzusem vreme de patruzeci de ani.

Mulțumesc, mamă!

ANTONINA AKSIONOVA, 2007

---

¹ În limba rusă, *ad* (n. tr.).

Capitolul 1

Un apel telefonic în zori

Anul 1937 a început, de fapt, de la sfârșitul anului 1934. Mai bine zis, de la 1 decembrie 1934.

La ora 4 dimineața, s-a auzit soneria pătrunzătoare a telefonului. Soțul meu, Pavel Vasilievici Aksionov, membru al biroului Comitetului Regional de partid din Tatarstan, era în delegație. Din camera lor, se auzea respirația liniștită a copiilor care dormeau.

— Veniți la 6 dimineața la Comitetul Regional. Camera 38. Mi se ordona mie, unui membru de partid.

— E război?

Dar a închis. De fapt, și așa era clar că se întâmplase ceva rău.

Fără să mai trezesc pe cineva, am ieșit fuga din casă cu multă vreme înainte să înceapă să circule transportul în comun. Îmi aduc bine aminte fulgii moi de zăpadă care cădeau fără zgomot și ușurința ciudată cu care mergeam.

Nu voi folosi cuvinte mari, dar, pentru a respecta adevărul, trebuie să spun că dacă mi s-ar fi ordonat în noaptea aceea, în zorii aceștia acoperiți de zăpadă, să mor pentru partid nu o dată, ci de trei ori, aș fi făcut asta fără cea mai mică ezitare. Nu aveam nici cea mai mică umbră de îndoială în justetea liniei partidului. Numai pe Stalin nu puteam să-l idolatrizez (ce să spun, instinctiv!), așa cum era pe atunci la modă. De fapt, sentimentul acesta de prudență față de el îl ascundeam cu grijă chiar și față de mine.

Pe coridoarele Comitetului Regional se înghesuiau deja vreo patruzeci de comuniști, activiști pe probleme științifice. Toți oamenii cunoscuți, colegi de serviciu. Sculați în toiul nopții, toți păreau palizi, tăcuți. Îl așteptau pe secretarul Comitetului Regional, Lepa.

— Ce s-a întâmplat?

— Cum? Nu știți? A fost omorât Kirov¹...

Lepa, un leton cam flegmatic, mereu implacabil și cu gânduri greu de descifrat, membru de partid din anul 1913, nu era în apele sale. Mesajul lui a durat numai cinci minute. Se pare că nici el nu știa nimic despre circumstanțele crimei. Repeta numai ceea ce se spunea în comunicatul oficial. Fusesem chemați doar pentru a fi trimiși prin întreprinderi. Trebuia să adresăm scurte mesaje la adunările muncitorilor.

Eu am primit fabrica de țesături din Zarecie, raionul uzinelor din Kazan. Când stăteam pe sacii cu bumbac, chiar în atelier, repetam conștiințioasă cuvintele lui Lepa, dar gândurile, într-un haos confuz, îmi zburau departe.

Când m-am întors în oraș, am intrat să beau un ceai la cantina Comitetului Regional. Alături se mine s-a nimerit să fie Evstafiev, directorul Institutului de Marxism. Era un om simplu, bun, un vechi proletar din Rostov, membru de partid cu stagiu de dinainte de Octombrie. Eram prietenă cu el, în pofida diferenței de vârstă de aproape douăzeci și cinci de ani, când ne întâlneam mereu discutam cu interes. Acum bea ceaiul în tăcere, fără să privească spre mine. Apoi s-a uitat în jur, s-a aplecat spre urechea mea și, cu o voce oarecum ciudată, străină, la auzul căreia în sinea mea am avut presentimentul unei mari nenorociri, a spus:

— Și doar criminalul e un comunist...

---

¹ Serghei Mironovici Kirov (1886-1934), revoluționar bolșevic și lider comunist sovietic. Asasinarea lui a marcat începutul epurărilor staliniste (n. red.).